

Poslovno udruženje asocijacije lokalnih i nezavisnih medija „Lokal pres”

Istraživanje o pritiscima na lokalne medije

Period januar 2017. – decembar 2018.

Sadržaj

UVOD	2
Cilj istraživanja.....	2
Uzorak	2
Metodologija prikupljanja podataka	2
Vrste prikupljenih podataka.....	3
Učesnici	3
OCENE O SLOBODI MEDIJA.....	4
Oblici kršenja medijskih sloboda i prava	4
Izvori pritisaka	6
Administrativni pritisci.....	7
Dostupnost i plasiranje informacija	7
Konkursi za sufinansiranje medijskih sadržaja za potrebe građana – u službi pritisaka na medije	11
Finansijski pritisci.....	16
Ostali oblici pritiska.....	20
Povod, uzroci i posledice pritisaka na lokalne medije.....	21
ZAKLJUČCI:	23
PREPORUKE:	24

UVOD

Cilj istraživanja

Doprineti informisanju zajednice o vrsti i izvorima neprekidnih pritisaka kojima su izloženi lokalni mediji u periodu od januara 2017. do decembra 2018. godine.

Uzorak

U istraživanju su učestvovala 33 lokalne redakcije iz 24 lokalne sredine što čini uzorak veličine od 65% članica PU „Lokal pres”.

Nakon sprovedene ankete odabrani su sagovornici za dubinski intervju. Zahtev za sprovođenjem dubinskog intervjua poslat je na 22 adrese urednika lokalnih medija. Pristanak smo dobili od svih lica kojima smo se obratili.

Metodologija prikupljanja podataka

Anketa koja je sprovedena među članicama PU „Lokal pres” bazirana je na delu pitanja koja se urednicima lokalnih medija kontinuirano postavljaju još od kraja 2011. godine, u skladu sa indikatorima Saveta Evrope o medijima u demokratskom društvu.

Istraživanje koje je 2018. godine sprovedeno među članicama PU „Lokal pres” zasnovano je dakle, delom na istim pitanjima radi upoređivanja podataka, a potom su dodati u vidu opcija ponuđenih odgovora novi vidovi pritisaka koji su prepoznati u protekle tri godine od strane članica PU „Lokal pres”. Novi vidovi evidentiranih pritisaka odnose se na sprovođenje procesa projektnog finansiranja i konkretniju identifikaciju administrativnih pritisaka.

Pitanja u anketi su bila zatvorenog (50%), otvorenog tipa (7%) i poluotvorenog tipa (43%).

Dubinski intevju je sproveden telefonskim putem. Pitanja koja su postavljena imala su za cilj, pre svega, da identifikuju oblike administrativnih pritisaka, izvore, objekte, načine, razloge i posledice sprovedenih pritisaka.

Vrste prikupljenih podataka

Anketa je koncipirana kroz četiri celine. Prvi set pitanja sadržao je opšte podatke o mediju - sedište, tip medija i pol anketiranih osoba. Drugi set pitanja odnosio se na procenu slobode medija u Srbiji, treći na identifikovanje administrativnih pritisaka koji su primenjivani na ispitanike i poslednji set pitanja bio je fokusiran na pritiske koji se primenjuju tokom sprovođenja konkursa za sufinansiranje projekata namenjenih informisanju građana na lokalnu. Tokom dubinskog intervjua urednici medija koji su izloženi pritisku imali su priliku da opišu svoja iskustva, daju primere, analiziraju dublje izvore pritisaka u svojim okruženjima, razloge i načine na koje se pritisici ostvaruju kao i da analiziraju odnos medija i izvora pritisaka.

Učesnici

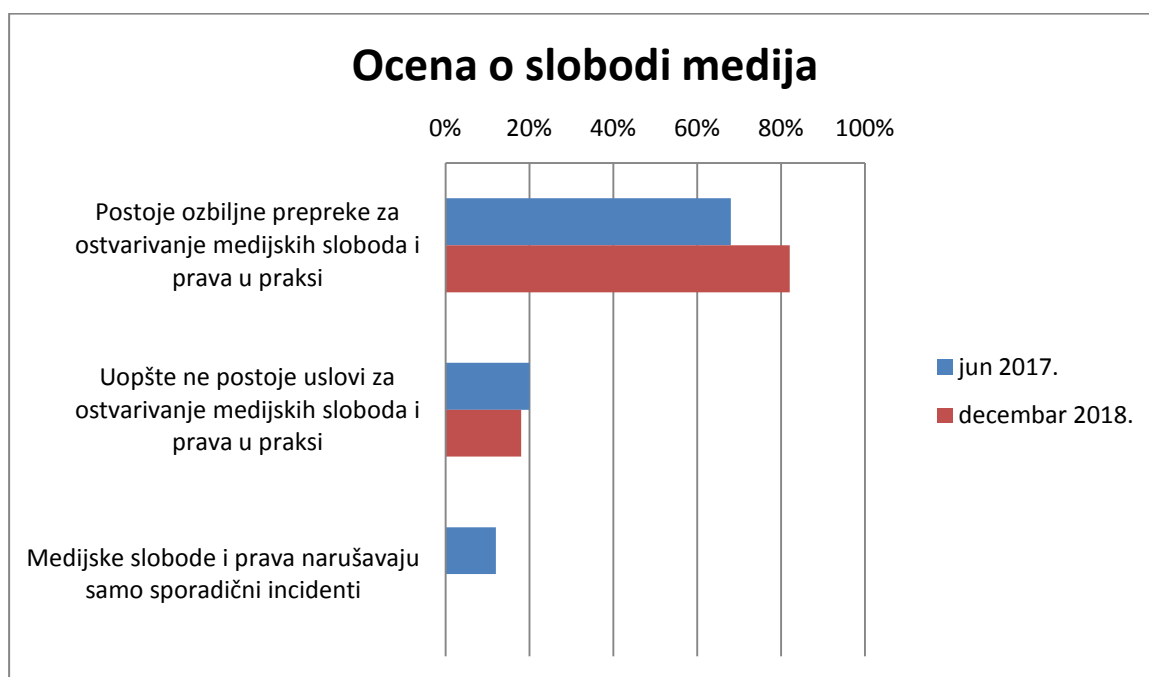
U anketiranju je učestvovalo 33 urednika (18 urednika i 15 urednica) lokalnih medija, članica PU "Lokal pres". Po tipu medija najzastupljeniji su predstavnici novina (16), potom slede online mediji (13), televizije (2) i lokalne radio stanice (1).

Ispitanicima je ponuđena opcija da podaci koji budu dostavljeni u anketi ostanu anonimni što je iskoristilo 21 odsto ispitanika, dok je 79 odsto odgovorilo da se ne protivi transparentnosti.

OCENE O SLOBODI MEDIJA

Među anketiranim urednicima i urednicama 2018. godine čak 82% ispitanika smatra da u praksi postoje ozbiljne prepreke za ostvarivanje medijskih sloboda i prava u Srbiji. Da uopšte ne postoje uslovi za ostvarivanje medijskih slobode i prava u praksi kaže ostatak- 18% anketiranih.

Ukoliko uporedimo odgovore članica PU „Lokal pres” iz istraživanja sprovedenog juna 2017. godine i krajem decembra 2018. godine primećujemo potpuni izostanak ponuđene opcije - da samo sporadični incidenti narušavaju medijske slobode i prava. Samo godinu ipo dana ranije čak 12% ispitanika članica PU „Lokal pres” se opredelilo za ovaj ponuđeni odgovor koji je odražavao njihov lični stav.

Infografik 1: Uporedna analiza ocena ispitanika o slobodi medija

Ovaj podatak ukazuje na intenziviranje pritisaka na medije na lokalnom nivou tokom 2018. godine i lično suočavanje svih učesnika istraživanja sa određenom vrstom pritisaka.

Na skali od 1 do 10 (gde ocena 1 predstavlja apsolutno nepostojanje medijskih sloboda a ocena 10 potpuno postojanje) ispitanici su stanje medijskih sloboda u Srbiji ocenili sa 3,18.

Oblici kršenja medijskih sloboda i prava

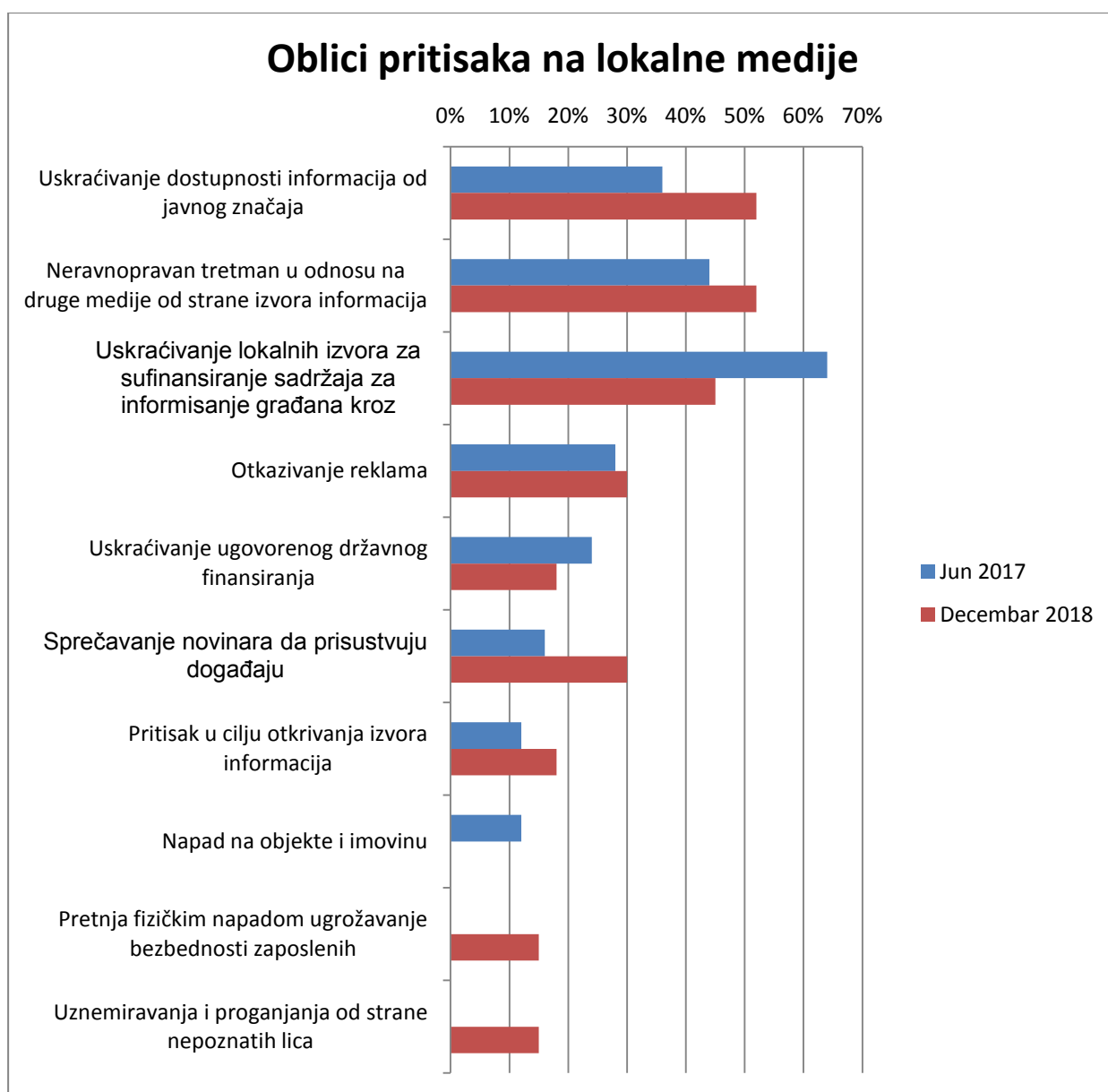
Kada su lokalni mediji u pitanju, najčešći oblici kršenja sloboda i prava u drugoj polovini 2017. godine i tokom 2018. godine vezani su za uskraćivanje dostupnosti informacija od javnog značaja i neravnopravan tretman u odnosu na druge medije od strane izvora informacija.

Od 33 anketiranih medija čak 52% je istaklo da se susrelo sa ovim načinom pritiska i da je on obeležio posmatrani period posebno 2018. godinu. Potom slede uskraćivanje lokalnih izvora

za sufinansiranje sadržaja za informisanje građana (45%) sprečavanje novinara da prisustvuju javnom događaju (30%), otkazivanje reklama (30%) i poslovnih ugovora (15%), pretnje fizičkim napadom, ugrožavanje lične bezbednosti zaposlenih (15%). Interesantno je da se u posmatranom periodu pojavio novi oblik pritiska koji do sada nije bio izražen u lokalnim sredinama, a to su uznemiravanja i proganjanja novinara od nepoznatih lica (15%). Takođe, vezano za ovu vrstu pritiska, karakteristično je da se oni u oba slučaja vrše na žene- urednice.

Tokom anketiranja ispitanicima su ponudjena 23 koncipirana odgovora i jedna mogućnost otvorenog dopisivanja u cilju prepoznavanja oblika primenjenih pritisaka. Anketirani predstavnici članica PU „Lokal pres” su imali priliku da evidentiraju sve vrste primenjivanih pritisaka bez ograničavanja u broju odgovora.

Da bi uočili razlike u oblicima i vidovima pritisaka uporedili smo ih tokom dva perioda 2016- jun 2017. i jul 2017- decembar 2018. godine:

Infografik 2: Uporedna analiza oblika pritisaka u periodima april 2016-jun 2017. i jul 2017 - decembar 2018. godine.

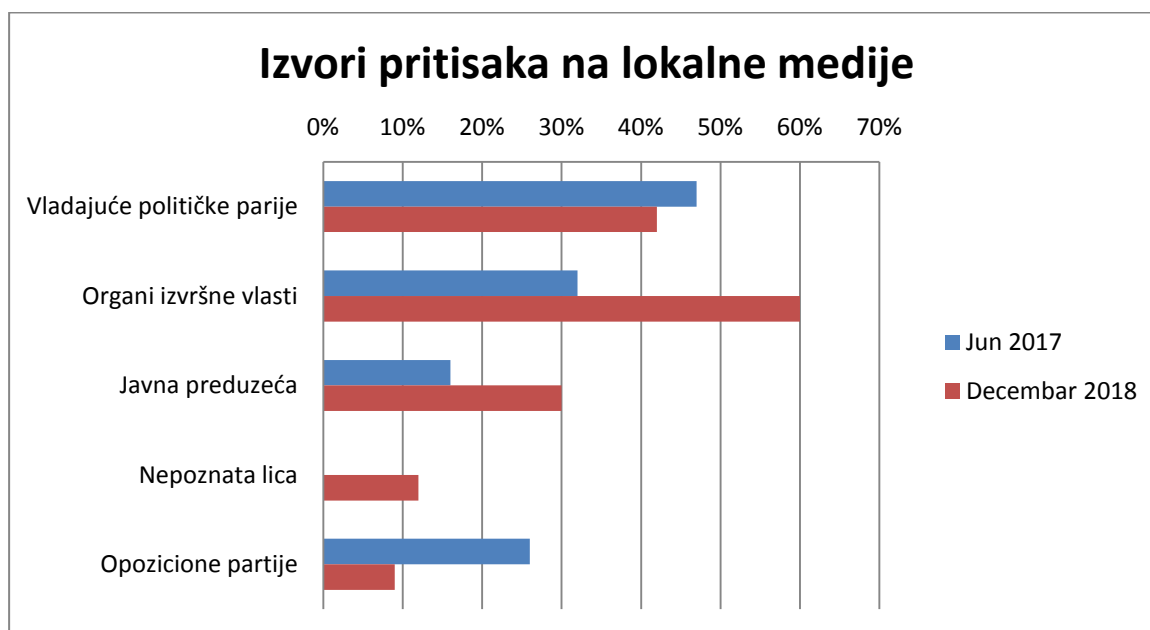
Iz priloženih vrednosti uočljivo je da postoji trend rasta pritisaka koji su vezani za sam proces pribavljanja informacija /dostupnost, neravnopravan tretman pri dobijanju informacija, ne pozivanje na događaje i sprečavanje novinara da im prisustvuju kao i pritisak u otkrivanju izvora informacija/. Pretnja fizičkim napadom i ugrožavanja i proganjanja su zamenili napade na objekte i imovinu u gotovo istoj srazmeri. Dok je evidentan niži pritisak u oblicima uskraćivanja ugovorenog državnog finansiranja usled uvođenja centralnog registra faktura u martu 2018. godine.

Nakon odgovora prikazanih u grafikonu slede oblici pritisaka: uznemiravanja i proganjanja od strane državnih agencija (BIA, DB), mešanje u uređivačku politiku (9%), inspeksijske kontrole (3%), ometanje signala ili distribucije štampanog sadržaja (3%) dok mešanja u kadrovsku politiku nije prepoznato kao vrsta pritiska.

Izvori pritisaka

Istraživanje je pokazalo da politički uticaj vlasti nesporno predstavlja najveći pritisak na lokalne medije, potom slede finansijski pritisci koji se ponovo u dobroj meri vezuju za politički uticaj. Organi izvršne vlasti, pre svega lokalni, a potom republički (Šabac, Užice) su imenovani kao neko ko vrši najveći pritisak na lokalne medije čak 60%, potom slede vladajuće političke partije (42%), javna preduzeća (30%), nepoznata lica (12%) dok marketinške/reklamne agencije, opozicione partije, vlasnici medija opozicione partije i ideološki organizovane grupe su daleko ispod nivoa predhodno nabrojanih oblika.

Poređenja radi u periodu 2016- jun 2017. godini redosled onih koji su imali primat u pritisku je bio nešto drugačiji: Na prvom mestu su bile vladajuće političke partije (47%), potom su sledili organi izvršne vlasti (32%), opozicione partije (26%), privatna preduzeća u svojstvu oglašivača (16%) i javna preduzeća (16%).

Infografik 3: Uporedna analiza perioda januar 2016. – jun 2017. i jul 2017. - decembar 2018.

U vrlo kratkom vremenskom periodu od godinu ipo dana sprovedeno istraživanje beleži značajan trend rasta pritisaka koji dolaze od strane organa izvršnih vlasti i javnih preduzeća. Po ocenama anketiranih ovaj način pritiska je gotovo dvostruko veći krajem 2018. u odnosu na polovinu 2017. godine. Većinu razloga za ovakvu percepciju lokalnih medija svakako možemo tražiti u problemima sprovođenja projektnog sufinansiranja sadržaja namenjenih građanima na lokalnu što čini poseban deo u istraživanju.

Takođe, informacija da opozicione partije na lokalnu su bile manje aktivne u pritiscima na lokalne medije u ovom periodu uslovljena je njihovom vrlo slabom organizovanošću i marginalizacijom na lokalnu.

Na pitanje ko je najizloženiji pritiscima, po prvi put od kada se sprovodi istraživanje (od 2011. godine) podjednako su imenovani novinari, urednici i menadžeri.

Administrativni pritisci

Administrativni pritisci su karakterističan vid pritisaka koji su primenjivani u različitim oblicima dugi niz godina, a posebno su se intenzivirali u poslednje dve godine. Gotovo trećina ispitanika ih je prepoznala kao pritiske koje su doživeli u posmatranom periodu. Kako su ispitanici imali priliku da prepoznaju više oblika koji su primenjivani na njihov medij tokom 2017. i 2018. godine primenom analize njihovih odgovora utvrdili smo da je 15 lokalnih medija tokom posmatranog perioda doživelo do 5 oblika pritisaka, čak 12 medija od 5 do 10 oblika pritisaka, dok je na 6 lokalnih medija primenjeno preko 10 oblika pritisaka. Najugroženije sredine za rad medija su prema istraživanju Niš, Prijepolje, Leskovac i Kruševac.

Međutim, sprovedeni intervjui pokazali su da lokalni mediji egzistiraju već duži period uz takve vrste pritisaka, da su se na njih navikli pa ih čak i ne evidentiraju. Primer finansijske kontrole u "Južnim vestima" iz Niša ukazala je koliko ova vrsta pritisaka može biti drastična i opasna. Upravo zato je bilo veoma važno identifikovati vrste administrativnih pritisaka i njihove moguće posledice. To je bila tema dubinskih intervjua koji su urađeni na većem uzorku no što se obično čini upravo radi dobijanja što verodostojnijih podataka.

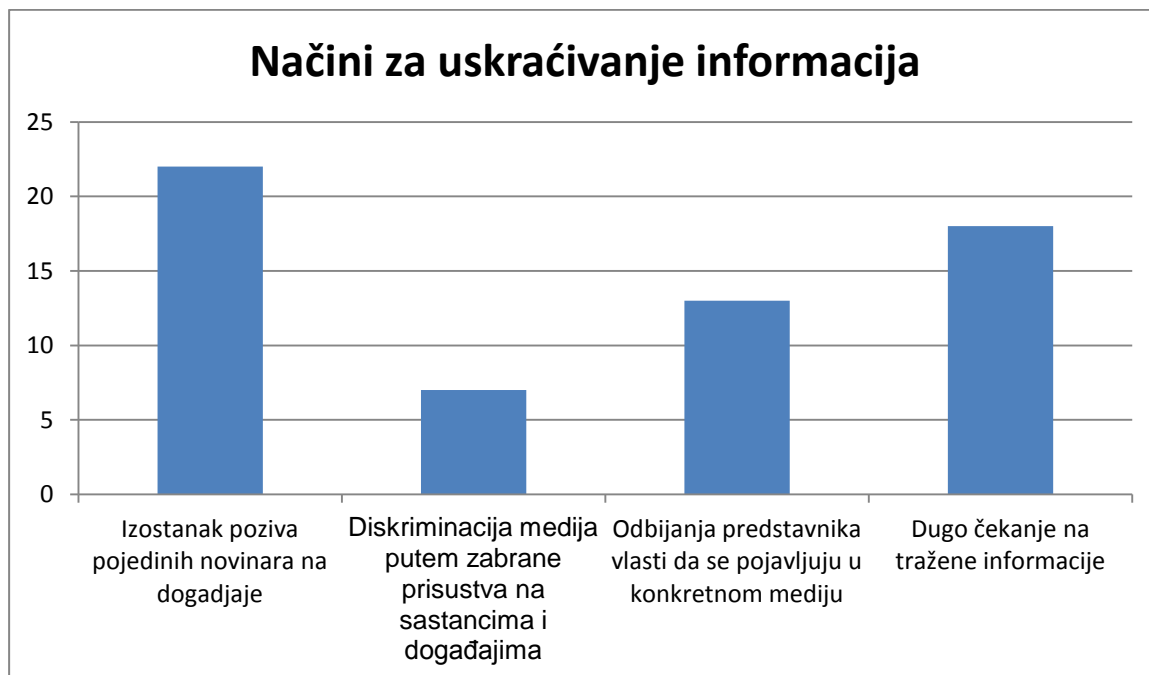
Tematski identifikovane administrativne pritiske možemo podeliti na podgrupe vezane za:

1. dobijanje i plasiranje informacija
2. projektno sufinansiranje sadržaja namenjenog informisanju građana
3. pritiske vezane za finansiranje medija
4. ostale vidove pritisaka

Dostupnost i plasiranje informacija

Polovina ispitanika (51%) su kao dominantni vid pritiska u periodu jul 2017. - decembar 2018. u sprovedenoj anketi godine naveli uskraćivanje dostupnosti informacijama od javnog značaja i neravnotežan tretman u odnosu na druge medije od strane izvora informacija. Daljim rasčlanjivanjem oblika administrativnih pritisaka tokom pojedinačno sprovedenih

dubinskih intervjuja ispitanici su naveli kao specifični oblik i izostanak poziva pojedinih novinara na događaje bilo da se to čini iz nemarnosti, neznanja ili namere.

Infografik 4: Vidovi ostvarenih pritisaka u medijima tokom perioda 2017. i 2018. godini u delu dostupnosti i plasiranja informacija

Dakle, dve trećine ispitanika je ukazalo na praksu da se u lokalnim sredinama novinari ne pozivaju na događaje bilo da su pozivi izostali sa lokalnog ili republičkog nivoa. Preko polovine lokalnih novinara je čekalo duže no što je trebalo na tražene informacije i na taj način ugrozilo informisanje građana na lokalnu, čelni i odgovorni ljudi lokalnih sredina gradonačelnici i predsednici opština u čak 40 % anketiranih medija onemogućavaju ili odbijaju saradnju na različite načine, a šestina ispitanika je osetilo diskriminaciju putem zabrane prisustva na sastancima i događajima.

Sporost informacija i prolongiranje vremena dobijanja odgovora ozbiljno prete da obesmisle informisanje građana na lokalnu.

„Građani ne mogu da dobiju pravovremenu informaciju, novinari su u dodatnom stresu jer ne mogu da dođu do te informacije, a još je gore kada je dobiju polovično, pa ponovo ulaze u dodatni krug traženja. Evidentno, uzrok je kontrola informacija od javnog značaja jer nam odugovlačenjem obesmišljavanju informaciju i ugrožavaju ideju, a samim tim i informisanje građana postaje obesmišljeno” – ističu predstavnici „Lozničkih novosti” iz Loznice.

Urednica „Bečejskog mozaika” je opisala situaciju u Bečeju: „Činjanica je da lokalna uprava kasni sa odgovorima na naša pitanja ali ih nekako dobijamo u produženom roku. Uočili smo da se sve češće nalaze razlozi da se ta produženja opravdaju zakonskim okvirima što je nedopustivo za delatnost informisanja i prinuđeni smo da se snalazimo na različite načine ne bi li do informacije ipak došli. Primetili smo da u našoj lokalnoj upravi postoji izražena hijerarhija i da se načelnici pojedinih službi kojima se obraćamo za informaciju obraćaju višim instancama za dozvolu, potom ne žele da direktno komuniciraju sa nama već zahtevaju

pitanja pismenim putem i na isti način odgovaraju na njih. To onda nama onemogućava da postavljamo dodatna pitanja i kvalitet informisanja je problematičan.”

Čak i kada je u pitanju tematsko specijalizovani medij koji direktno ne zadire u političke i osetljive teme sistem „zastoj u informisanju” postoji. Najbolji primer je novinara iz Bačke Palanke: „Naš medij je medij civilnog sektora i afirmativno se bavi pisanjem tema iz ekologije te otuda nismo previše izloženi nekim klasičnim vidovima pritiska. Dobijamo informacije ali nadležni vole da nam postavljaju dodatna pitanja ko smo to mi, šta hoćemo, odakle smo... Kada je neka tema posebno problematična događa se da nam nadležni odugovlače sa izjavama i tako prolongiraju odgovore. Recimo, predsednik opštine u našoj sredini nije direktno odbio da odgovori na naša pitanja, ali je odugovlačio, pa je onda otišao na godišnji odmor, i do sada odgovor još nismo dobili.” Slične argumente imaju i novinari iz Kruševca, Požarevca, Gornjeg Milanovca.

Ispitanici uglavnom ne prave veliku razliku sa kog nivoa – lokalnog ili republičkog informacije sporije stižu. Do informacije u Loznici - koliko ima registrovanih izbeglica u tom gradu bilo je pravi podvig doći. Za lokalne medije su lokalne informacije od velikog značaja i zbog ovih pritisaka je stanje informisanosti na lokalnu u velikoj krizi. Izuzetak je, smatraju mediji, u Šapcu:

„...Na lokalnu nemamo problema sa dostupnošću informacija jer smo u specifičnoj sredini koja je opoziciona. Imamo problema sa republičkim organima ali i to možemo reći sporadično. Primer, nedavno je predsednik republike dolazio u Šabac, otvorao je fabriku a mi za to nismo imali informacija. Očekivali smo konferenciju za štampu i priliku da i mi sa lokala postavimo neko pitanje, ali do toga nije došlo. Verovatno je on nekom mediju dao izjavu, ali nama lokalcima nije.”

„Kažem sporadično imamo problem jer se tako ponašaju prema našem mediju. Recimo, postoje ustanove kao što je Šabačka bolnica i Elektro distribucija koje sa nama nikako ne prihvataju da komuniciraju, ali zato ima i onih koji dolaze iz republičkih institucija koje nisu politički istomišljenici aktuelne vlasti a kontaktiraju sa nama. Tako od Ministarstva omladine i sporta nikada do sada nismo dobili odgovor na postavljena pitanja, dok od Ministarstva zdravlja redovno dobijamo odgovore” – izneo je direktor šabačkog nedeljnika.

Slično je i u Kragujevcu i Sremskoj Mitrovici gde o poseti predsednika republike Aleksandra Vučića tokom 2018. godine lokalni mediji nisu bili obavešteni.

Neretko, izgovori za odugovlačenje davanja informacija od javnog značaja se temelje na nedovoljnoj kompetenciji sagovornika kao što je u Sremskoj Mitrovici: „... imamo problem sa sagovornicima iz lokalnih samouprava u delu da oni prebacuju odgovornost na druge, izgovaraju se nekompetentnošću i onda se stvara dodatni posao za novinare jer ne mogu da dođu do prave informacije na vreme.”

Međutim, ni kompetentni, čelni ljudi u lokalnim sredinama nisu uvek raspoloženi da sarađuju. Gradonačelnik Leskovca je tako napustio skup dok mu je novinarka online medija "Jugpress" iz Leskovca postavljala pitanje.¹

Urednica medija „GMinfo” iz Gornjeg Milanovca kaže da kada se pojavi u zgradi lokalne opštine ponekad se oseća kao „crni đavo”, svi beže ne bi li izbegli da daju bilo kakvu izjavu. Predsednik opštine ove male sredine dodatno diskriminiše ovaj medij jer im ne daje intervjue i neprestalno zahteva da komuniciraju pismeno samo kroz dostavljena pitanja.

Odnos pojedinih gradonačelnika prema, pre svega, informisanju građana a potom i prema medijima najbolje odslikava primer Kragujevca . U nedeljniku „Kragujevačke” za protekle tri godine su uspeli samo jednom da razgovaraju sa gradonačelnikom Radomirom Nikolićem, i to nakon 3 meseca čekanja na intervju. To je bilo 2015. godine, na početku njegovog mandata. Nakon toga više nikada nije želeo da daje izjave za ovaj medij ni na jednu temu. Slična situacija je i u Kruševcu gde je u decembru 2017. godine gradonačelnica postala dotadašnja predsednica Skupštine grada Kruševca i do kraja 2018. godine nije pristala na intervju za lokalne novine iako joj se ovaj medij više puta obraćao sa inicijativom.

Kada je u pitanju diskriminacija medija po osnovu pozivanja na događaje, onda se takav princip primenjuje u Kuli, Boru, Loznici, Kruševcu i Šapcu. Sporadično slično iskustvo imaju i u Sremskoj Mitrovici mada ističu da se tamo generalno ne pozivaju mediji na pojedine događaje i da to nije usmereno samo na njihov medij. U Kraljevu lokalna Kraljevačka televizija redovno se ne poziva na događaje opštinskog Odbora SNS. U Bečeju, urednica „Bečejskog mozaika” ističe da ono što doživljavaju kao administrativni pritisak su nepozivanja njihovih novinara na određene događaje od strane nekih javnih preduzeća i institucija i mađarskih političkih stranaka, pre svega Saveza Vojvođanskih Mađara iako su dvojezični i pišu i na mađarskom i srpskom jeziku.

U Boru najčešći pritisak koji je medij, članica PU „Lokal pres” imala tokom posmatranog perioda bilo je upravo nepozivanje medija na događaje od strane lokalnih javnih preduzeća. To je situacija sa kojom se ne suočava samo ovaj, već i drugi lokalni mediji u Boru. Naime, većini javnih preduzeća je prioritet pojavljivanje na lokalnoj televiziji, te se događa da na konferenciju za novinare pozovu samo njih, ali ne i druge lokalne medije.

Ono što čudi je da isti tretman postoji i od strane Opštinskog štaba za vanredne situacije. U pitanju je telo pod ingerencijom skupštine grada. Štab za vanredene situacije, ističu novinari, pozive šalje isključivo lokalnoj televiziji.

U Kragujevcu se i dogovorene izjave otkazuju zarad političke podobnosti: „Imali smo slučaj da firma koja radi tehnički pregled, najpre pristane na razgovor sa novinarom, vezano za nov način tehničkog pregleda, a onda pred objavljivanje vlasnik nazove redakciju i kaže da ne želi da se pojavljuje u našim novinama. Nije teško bilo da zbrojimo dva i dva pošto je u pitanju firma koja se reklamira na lokalnoj televiziji koja je pod direktnim uticajem lokalne vlasti.”

Primer iz Loznice ukazuje na centralizaciju dobijanja i najsitnije informacije. Tragom nezvaničnih informacija da bi ponovo moglo doći do udruživanja Doma zdravlja i Opšte

¹ <http://localpress.org.rs/korporativnevesti/nedopustivo-ponasanje-gradonacelnika-leskovca/>

bolnice u Loznici novinarka lokalne novine je razgovarala sa direktorkom Doma zdravlja o toj temi i opštim prilikama u lokalnom zdravstvu. Tekst je u novinama objavljen pod naslovom „Jovo nanovo, a lekari odlaze”. Usledio je histeričan poziv direktorke kojoj je u celom tekstu smetao samo naslov.

Nekoliko dana kasnije, autorka teksta je sprečena da prisustvuje događaju koji je organizovao Dom zdravlja. Usploharena predstavница za štampu Doma zdravlja „zamolila” je novinarku da ode jer će u protivnom svi imati problema.

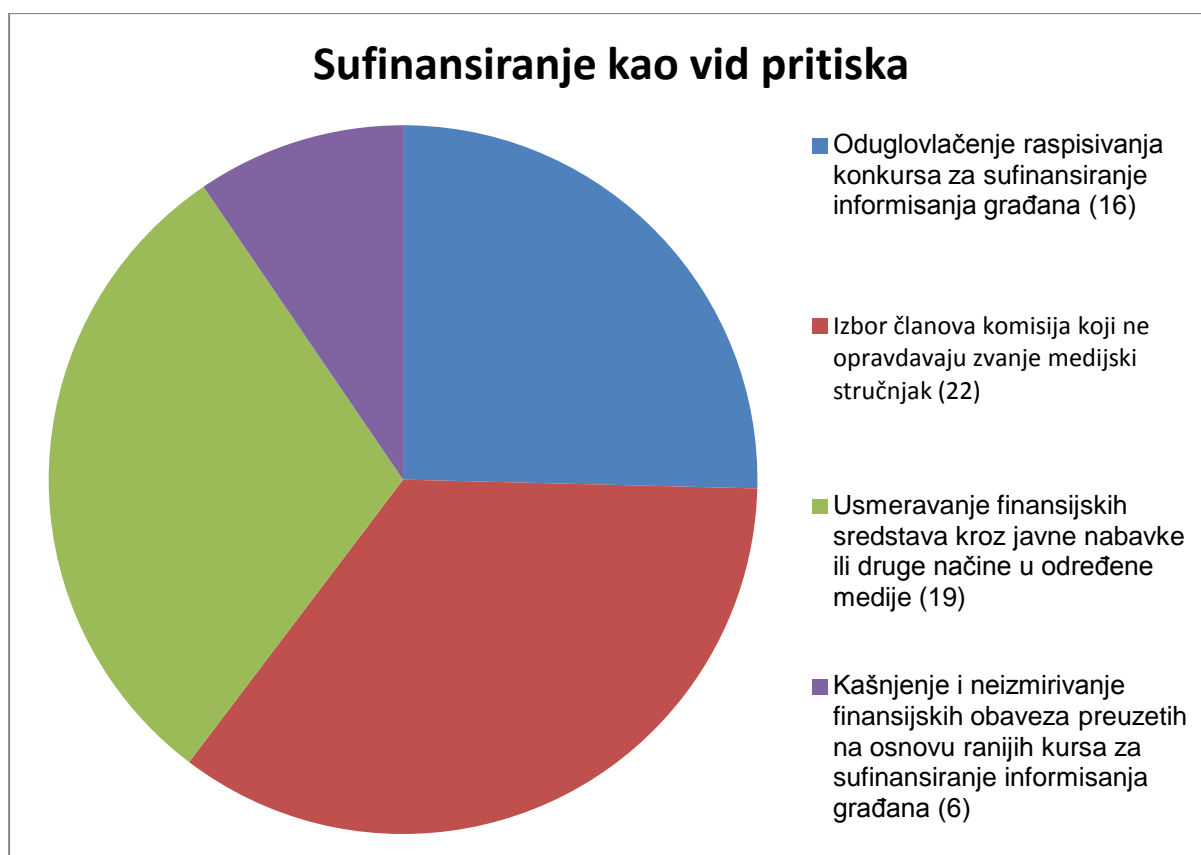
Ovaj primer ilustrativno pokazuje kako se generiše vertikalna straha – direktorka Doma zdravlja se uplašila šta će joj reći u Ministarstvu zdravlja, a PR Doma zdravlja da će joj direktorka zameriti da je „pustila” na događaj i novinarku koja je došla bez poziva.

Odnos prema lokalnim novinarima i informacijama namenjenim informisanju građana najbolje odslikava protokol praćenja Skupštine u Kruševcu. Naime, novinari su izmešeni iz skupštinske sale i sednicu prate na televizoru iz druge prostorije.

„Pre početka sednice, puste nas da uđemo i napravimo koju fotografiju a potom idemo u drugu prostoriju gde pratimo prenos sednice lokalne Televizije Kruševac. Jedno vreme nismo dobijali materijale i zamislite sednicu gde niko ne diskutuje, gde se odluke donose podizanjem ruke, a mi novinari nemamo te odluke. Faktički putem televizije pratimo samo podizanje ruku jer nam je Skupština gotovo jednopartijska. Sada je nešto bolja situacija pa predloge odluka možemo pronaći na sajtu Grada pa onda bar znamo o čemu je reč.” - objašnjava urednica lokalnog lista.

Konkursi za sufinansiranje medijskih sadržaja za potrebe građana – u službi pritiska na medije

Kao poseban vid pritiska na lokalne medije tokom 2016. godine prepoznata je praksa neadekvatnog sprovođenja konkursa za sufinansiranje projekata za informisanje građana, i taj trend se nastavio 2017. i 2018. godine. Očigledno da je vremenski protok od donošenja Zakona o javnom informisanju avgusta 2014. godine do danas doprineo razvoju čitavih mehanizama za usmeravanje finansijskih sredstava u poželjne medije kroz neraspisivanje konkursa za sufinansiranje medijskih sadržaja, imenovanja nestručnih ljudi u komisije, preinačavanja predloga odluka komisija o dodeli sredstava, usmeravanja sredstava na javne nabavke i ostale vidove...

Infografik 5: Najčešći vidovi administrativnih pritisaka vezanih za sufinansiranje medijskih sadržaja u periodu od januara 2017. do decembra 2018. godine po oceni ispitanika

Projektno sufinansiranje na lokalnu predstavljaju poseban vid pritiska koji lokalni mediji osećaju intenzivnije u poslednje dve godine usled finansijske nestabilnosti, malih lokalnih tržišta i permanentne nelikvidnosti. Iako je formalno u 2018. godini raspisano više konkursa nego u 2017. godini iznos opredeljenih sredstava za sufinansiranje medijskih sadržaja je ostao gotovo isti što ukazuje na tendenciju pada pojedinačnih sredstava po svakom konkursu.

Jedan od načina da se Zakon o javnom informisanju i medijima poštuje, a sredstva za informisanje građana umanje je kasno raspisivanje konkursa za sufinansiranje medijskih sadržaja. Tako je u 2018. godini u Indiji konkurs raspisan tek tokom leta, kao i u Crnoj Travi, Kniču, Boru, Smedervskoj Planci, Smederevu, Vrnjačkoj Banji, Prijepolju... Tokom jeseni su to učinili Velika Plana, Žitorađa, Žitište, Merošina...

Potom tu su i nerealizovane obaveze lokalnih uprava preuzete iz ugovora predhodnih godina koje značajno opterećuju ekonomsko poslovanje lokalnih medija.

„U malim opštinama ima mnogo neznanja i nedostatka pa postojeći kadrovi ne sprovode procedure kako treba. Sa opštinom Petrovac smo imali specifični slučaj uslovljavanja. U 2017. godini su nam isplatili samo polovinu sredstava od potpisanog Ugovora za sufinansiranje. Kada smo ih upozorili na to, dobili smo odgovor po sistemu – šta nam možete kad para nema... Ipak, uspeli smo da postignemo dogovor da nam u 2018. godini prebace ta zaostala sredstva. Jasno su nam dali do znanja u razgovoru da možemo da ih tužimo za neizmirene obaveze, ali da nikada više nećemo dobiti sredstva na konkursu u njihovoj opštini.

U 2018. godini ne samo da nije ispoštovan postignuti dogovor već su nam dodeljena finansijska sredstva po Ugovoru iz 2018. umanjena 4 puta u odnosu na 2017. godinu. Ako imamo u vidu da su nam u 2017. isplatili samo polovinu sredstava ugovorenih sredstava, računica nam ukazuje da nam je 2018. godine odobrena polovina od te polovine” - kaže direktorka lokalnog lista.

Direktor „Sremskih novina” komentariše da je normalno za očekivati da će i sredstva za realizaciju odobrenih projekata kasniti kao i konkurs pa se čak i reskira da novca neće ni biti do kraja godine. On ističe dobru stranu uvođenja Centralnog registra faktura u martu 2018. koji je uneo disciplinu u plaćanju tako da pojedine lokalne opštine ovom mediju plaćaju fakture u 2018. redovno, iako su ostale dužne znatna sredstva za 2017. i 2016. godinu. Usled toga, oni su već neke lokalne uprave tužili po osnovu neizmirivanja obeveza po ugovorima a za preostale imaju nameru tek da tuže.

Lokalnim medijima ostaje mogućnost da posežu za tužbama kada su u pitanju nerealizovani Ugovori o sufinansiranju medijskih sadržaja. Mada, kao u slučaju opštine Petrovac, to nosi veliki rizik da voljom moćnika u lokalnim samoupravama više se ne nađu na listi onih koji mogu da očekuju sufinansiranje svojih projekata, čak i kada komisija preporuči njihov projekat za realizaciju. Pored Petrovca i opština Bojnik nije izmirila svoje ugovorne obaveze iako je projekat realizovan, pod izgovorom da nemaju izveštaj o realizaciji. Iako im je i drugi put izveštaj poslat izmirenja obavaza nije bilo.

Koliko svako „sukobljavanje” sa mišljenjem predstavnika lokalne uprave može biti kobno po medije pokazuje primer iz Gornjeg Milanovca.

„...Pisali smo o problemu sprovođenja konkursa u našoj sredini ističući nepravilnost da je u našem gradu šef informativne službe bio član komisije za odabir projekta i za taj tekst dobili nagradu, ali nakon toga i 4 puta manje sredstava na konkursu.”

Inače redakcija online medija „GMinfo”, dobila je prvu nagradu za tekst „Snimatelj predsednika opštine uhvaćen u sukobu interesa”² koji je objavljen krajem novembra 2017. godine. Nagrada je dodeljena na konkursu „Upravljanje ljudskim resursima-ključ efikasne, profesionalne i depolitizovane lokalne samouprave”, za najbolji antikorupcijski tekst, na temu zagovaranja profesionalizacije lokalne samouprave u Gornjem Milanovcu, Užicu i Požegi. Konkurs je finansirala Evropska unija i sufinansirala Kraljevina Holandija u okviru WeBER regionalnog projekta.

Posledica takvog načina pritiska je da redakcija „GMinfo” u 2018. godini i pored osvojene nagrade za kvalitetan rad je na minimumu funkcionisanja (manji broj angažovanih i veća finansijska ugroženost).

Na smanjenje sredstava za sufinansiranje projekata ukazuju uglavnom svi sagovornici pri čemu se sve češće čuju zamerke na račun novootvorenih i nepoznatih produkcijskih kuća i medija koji dobijaju velika sredstva.

² <http://gminfo.rs/index.php/2017-06-09-11-36-28/gradske-slike/8532-snimatelj-predsednika-opstine-uhvacen-u-sukobu- interesa>

„Po osnovu Konkursa za sufinansiranje medijskih sadržaja sve se češće javljaju fantomske firme, neke nove agencije i mediji koji do sada nisu postojali. Kada su u pitanju ti konkursi, novinarska udruženja reaguju u većini slučajeva kada je u pitanju formalno pravno raspisivanje konkursa ali kad sredstva dobiju neke fantomske firme reaguju tek nakon pisanja lokalnih novinara. Vrlo često u tim komisijama se vrte neki isti ljudi iz Nove mreže, Komneta, Raba i Udruženja turističkih novinara koji ne ulivaju poverenje - smatra urednica "Bečejskog mozaika.”

Kao primer, urednica i suvlasnica „Lozničkih novosti” navodi portal Mačva Sky Info koji, po njenim rečima, gotovo da nema produkcijskih tekstova ili ih ima u malom broju ali zato prenosi tuđe vesti. Ovaj medij je iz Bogatića i pojavio se u ovom delu Srbije kao medij koji ostvaruje znatnu medijsku produkciju kroz projektno sufinansiranje. Tako je u Krupnju lokalni radio koji je veoma uticajan i slušan uz tri puta veću produkciju dobio 4 puta manje sredstava od ovog portala za koji građani i ne znaju da postoji.

Sličan primer je u Šidu kada je dobar deo sredstava namenjenih za sufinansiranje opredeljen na projekte medija koji su tek osnovani i za koje se nikad nije čulo, a dolaze iz Beograda.

Medijski konkursi u lokalnim samoupravama se sprovode uz favorizovanje medija bliskih vlastima koji dobijaju između 80 i 90% ukupnih sredstava bez obzira na kvalitet projekta - tvrdi urednik i vlasnik online medija iz Kruševca.

Nestručnost članova komisije koji odlučuju o projektima za sufinansiranje medijskih sadržaja namenjenih informisanju građana, kvalitetu projekata i javnom interesu je najveća prepoznata slabost projektnog sufinansiranja u 2017. i 2018. godini. Tako su mediji počeli da doživljavaju pritiske kako od vlasti tako i od strane svojih nestručnih ili partijski poslušnih kolega. Uključivanje predstavnika udruženja koja samo formalno ispunjavaju uslove ali ne i kvalitetom, u razmatranje i ocenjivanje projekata na svim nivoima je veliki rizik i ispit za projektno sufinansiranje.

„Vid pritiska koje mi i te kako osećamo, su nestručni medijski eksperti koji prihvataju da se imenuju u komisije, a u rukama drže gotove spiskove koji su im uručeni” - kaže urednica „Nove naše reči” iz Leskovca.

„Svedoci smo da postoje opštine koje pozive objavljuju u nisko tiražnim nacionalnim medijima ne bi li oni bili što manje transparentni. Biraju se članovi komisija, neretko se tačno zna ko će biti izabran. Najveća sredstva dobijaju mediji bliski predsedniku opštine bez obzira da li imaju informativu ili ne. U tim slučajevima kvalitet projekta igra malu ili čak nikakvu ulogu” - navodi urednica novine „Grad” iz Kruševca.

Ono što članovi komisija procene u svojim predlozima odluka u 2018. godini sve češće se od strane nadležnih organa preinačuje u skladu sa političkom voljom. Tako je od 33 lokalne opštine koje su u monitoringu PU „Lokal pres” po pitanju sprovođenja konkursa za sufinansiranje medijskih sadržaja u 2017. godini samo Velika Plana preinačila predlog Odluke, dok su u 2018. to učinile četiri lokalne uprave: Velika Plana, Mladenovac, Topola i Koceljeva.

„Ekolist” iz Bačke Palanke je učestvovao na konkursu u Velikoj Plani i preinačenom odlukom nadležnog organa bio oštećen. „Pravi pritisak smo osetli u slučaju projektnog

sufinansiranja kada nam je komisija za odabir projekata u opštini Velika Plana odobrila sredstva za realizaciju projekta, a onda predsednik opštine preinačio tu odluku i nismo dobili ni jedan jedini dinar za realizaciju projekta što je velika šteta jer se radi o ekologiji.”

„Takođe, često nam se na konkursima traže nepotrebna dokumenta kada su u pitanju neke od opština. Traže se čak i dokumenta koja su njima dostupna i lako mogu sami da ih provere – kaže urednica ovog medija.”

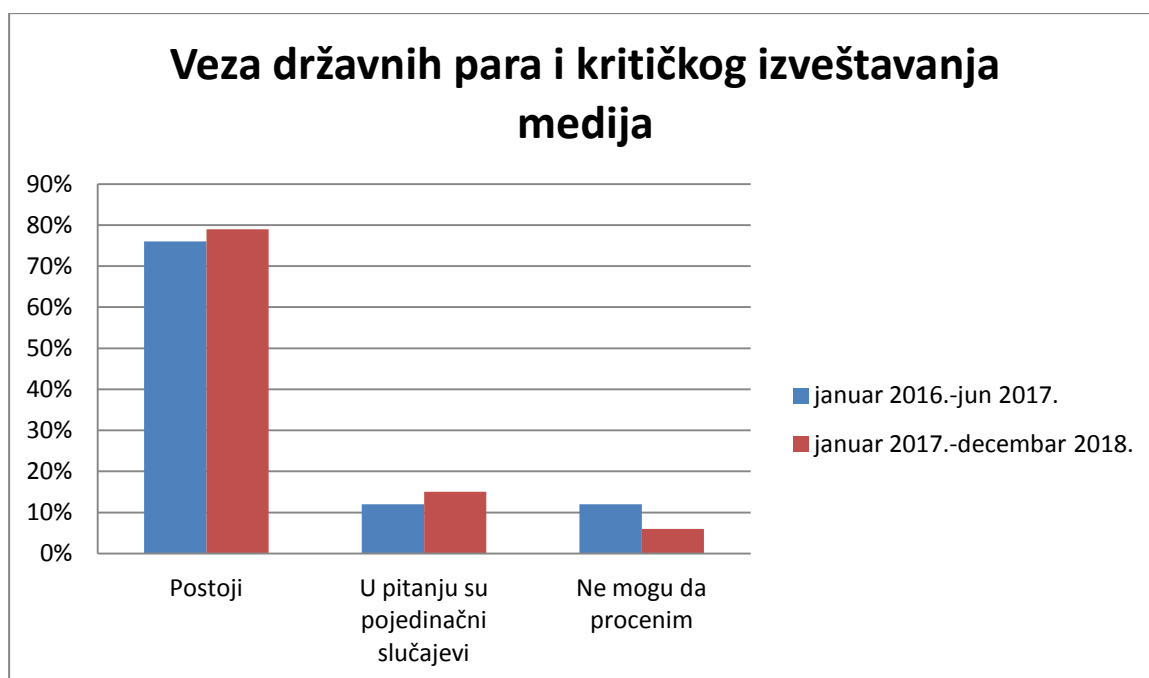
Da je projektno sufinansiranje u rukama vlasti pokazuje primer lokalne novine u Čačku sa dugom tradicijom izlaženja. Njena urednica kaže da se oni trude da njihov list bude porodični nedeljnik koji ne smara građane svakodnevnim političkim prepucavanjima i njih ne prati iz tih razloga.

„Upravo ta isključenost nam omogućava da nismo ničiji politički servis i niko nas ne doživljava kao direktnu pretnju. Brend koji beleži 86 godina nam omogućava da se na taj način isključimo. Međutim, to isključivanje iz lokalnog političkog života se odražava na projektno sufinansiranje i na dodelu sredstava. Bez obzira koliko je naš projekat dobar nikada ne možemo računati na neku značajniju podršku. I kada je dobijemo, a dešavalo se i da ne dobijemo sredstva, to je manje od suma koje dobiju drugi mediji. Oni koji su više pri vlasti ili koji se više eksponiraju protiv nje daleko bolje prolaze, kaže.”

Diskriminacija i favorizovanje pojedinih medija vrši se putem izdvajanja značajnih suma za poznate medije na jezicima manjina, objavljivanja odluka i akata lokalnih uprava na jezicima manjina čime se oni čine nedostupnim srpskom stanovništvu (Bujanovac) i favorizovanjem pojedinih medija kao što je slučaj u Boru i Kragujevcu.

Višegodišnja je praksa u Boru da se kroz javne nabavke favorizuje lokalna televizija i da velika sredstva ova televizija dobija kroz ovaj način finansiranja. Godine 2018. oni su čak podneli projekat na konkurs za projektno sufinansiranje, pa ga povukli videvši valjda da su sredstva zanemarljiva-objašnjava urednik online medija „Bor 030”.

Kada je u pitanju veza između obima finansijskih sredstava koje državna ministarstva ili lokalne uprave plasiraju u neki medij i kritičkog pristupa u izveštavanju u tom mediju kada su državni ili lokalni organi u pitanju više od dve trećine smatra da ona postoji.

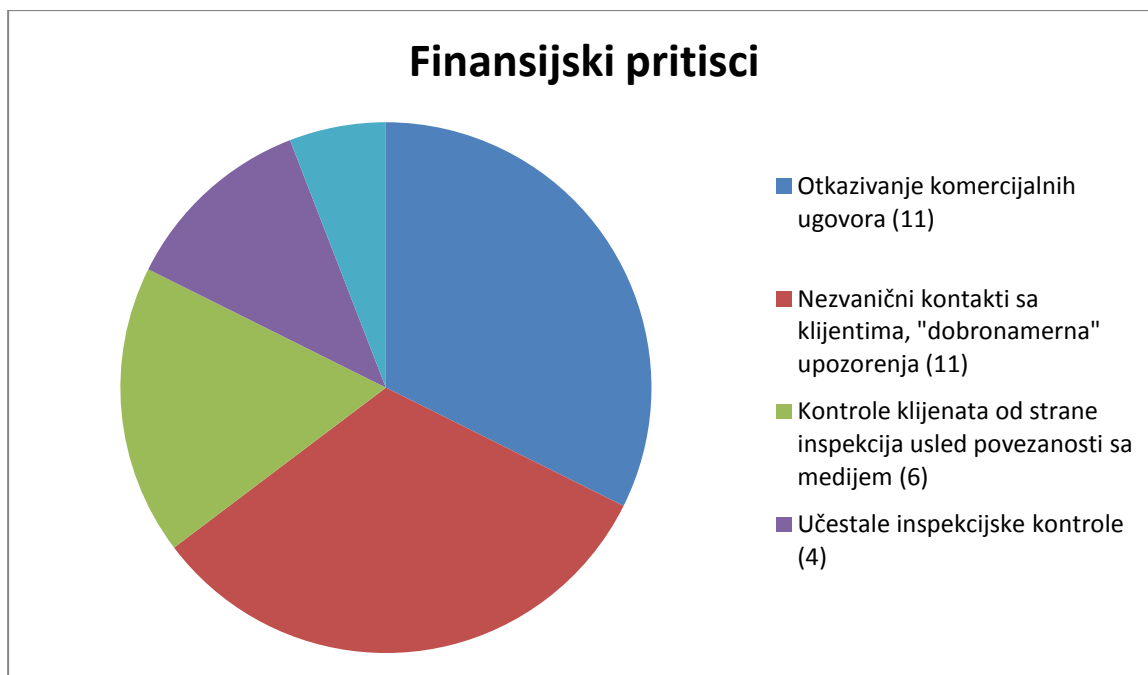
Infografik 6 Usporedna analiza odgovora iz perioda januar 2016.-jun 2017. i januar 2017.-decembar 2018.

Uočava se tendencija rasta u delu onih ispitanika /94%/ koji smatraju da postoji direktna veza kritičkog izveštavanja i plasiranih sredstava bilo da je odgovor decidan da postoji ili se radi o pojedinačnim slučajevima, dok se procenat onih koji to ne mogu da procene smanjuje.

Finansijski pritisci

Mediji koji, po oceni vlasti na lokalnu „nisu pouzdani” vrlo brzo ostaju bez svojih komercijalnih partnera, bez obzira na njihovu uređivačku politiku, profesionalizam i poštovanje etičkih standarda. Sistem „zatvaranja vrata nepoželjnim” nije nikakva novost i primenjuje se godinama unatrag.

Kada su oblici finansijskih pritisaka koju su primenjivani u posmatranom periodu u pitanju, najviše su zastupljeni otkazivanje komercijalnih ugovora za oglašavanja i nezvanični kontakti sa klijentima, „dobronamerno” upozoravanje rodbine i prijatelja na štetni uticaj medija. Za ova dva ponuđena odgovora odlučilo se po 11 anketiranih lica. Potom slede, kontrole klijenata i oglašivača povezanih sa medijem od strane finansijske i poreske inspekcije (6 ispitanika), učestale inspeksijske kontrole (4) i otkazivanje ugovora o zakupu (2).

Infografik 7: Najčešći oblici finansijskih pritisaka na medije u periodu 2017 - 2018. godine

Otkazivanje ugovora o zakupu bio je ternd u periodu 2016-2017. godine, dok u 2018. godini nismo zabeležili nije jedan novi slučaj.

Specifično za posmatrani period je pojačan intenzitet inspeksijskih kontrola klijenata i oglašivača (Niš, Temerin).

Godinu 2018. je svakako obeležio pritisak poreske inspekcije na „Južne vesti” koji je trajao konstantno šest meseci. U tom periodu promenile su se tri ekipe inspektora i zabeleženo je dodatnih 12 inspeksijskih kontrola njihovih klijenata.

Inspektori su u niškom online mediju utvrdili poreski dug za pravno lice Simplicity doo, koje se bavi računarskim programiranjem a ujedno je i izdavač „Južnih vesti” sa kojim se angažovani u firmi nisu složili. Sporna situacija je bila vezana za angažovanje urednika u punom radnom vremenu i stalnom radnom odnosu kako je kontrola u svom zapisniku naznačila, utemeljena je na Uredbi o katalogu radnih mesta u javnom sektoru, iako se radi o kontroli privatnog preduzeća. Kako je ovaj slučaj stigao do međunarodnih organizacija, a potom do Vlade Srbije na jednom od organizovanih sastanaka povodom njega donet je zaključak da „takav stav nije zasnovan ni na jednom jedinom pravnom aktu u Srbiji, već je rezultat „načela fakticiteta”, odnosno subjektivnog stava poreskih inspektora, a naslonjen na uredbu Vlade koja se odnosi isključivo na javni sektor.”

Tadašnji urednik „Južnih vesti” koji je bio predmet „spora mišljenja” mora li biti stalno zaposlen na tom mestu , objašnjava šestomesečni pritisak na ovaj medij:

„Posle šestomesečne intenzivne poreske kontrole, tokom koje inspektori nisu uopšte proveravali ono što piše u Nalogu za kontrolu, već su i mimo svih pravila kontaktirali čak i članove porodica naših poslovnih partnera i pokazivali im naše ugovore sa USAID, EU, OEBS, UK ambasdom, FOS, ... i predstavljali im to kao da dokaz da mi radimo za strane

obaveštajne službe, usledila je diplomatska reakcija povernika OEBS za slobodu medija Harlema Desira. Nekoliko sati nakon sastanka Desira sa premijerkom, i Vlade je izdato saopštenje da je premijerka razgovarala sa direktorkom Poreske uprave i tražila da se obustavi kontrola Južnih vesti „osim ako za tim nema potrebe”. Dan kasnije dodatnih 12 inspektora je dobilo zadatak da proverava kontrolu Južnih vesti, čime se njihov broj popeo na 14.”

„Konačan ishod je zaključak inspektora, bez preciziranja člana zakona u kome to piše, da glavni i odgovorni urednik mora da bude zaposlen u mediju, i rešenje da Južne vesti moraju da uplate poreze i doprinose za glavnog urednika - od osnivanja medija, što je oko milion dinara.”

„Naglašavam da je ovo bila peta poreska kontrola u poslednjih 5 godina, da je trajala više od 6 meseci, a svih 5 je u zbiru trajalo pune dve godine. Dakle, u 5 godina mi smo pod kontrolom bili dve godine.”

„Pritom, iako je poslednja kontrola formalno okončana donošenjem rešenja još maja 2018. godine, Južnim vestima je i dalje zabranjeno da sprovede bilo kakve interne procedure koje se tiču statusnih promena (promena osnivača, glavnog urednika..) i podizanja kredita. Time je veoma otežan rad celog preduzeća, ne samo dela koji se bavi medijskim poslom.”

Ministarstvo finansija i Poreska uprava su formalno pokrenuli proceduru prinudne naplate poreskog duga, ali on iz nepoznatih razloga još nije naplaćen.

Od ostalih inspeksijskih kontrola najčešće u 2017. i 2018. su bile inspekcije rada, potom protivpožarne inspekcije i tržišne. Kontrole su vršene u Loznici, Prijepolju, Sremskoj Mitrovici i Užicu, ali po rečima predstavnika medija bile su korektne i nisu dugo trajale.

Otkaz ugovora o oglašavanju i uskraćivanje reklama su oprobani model za kažnjavanje. U Kruševcu urednik online medija „Kruševacpress” navodi da je njegov medij uskraćen za reklamu državnog preduzeća nakon godinu dana saradnje uz obrazloženje da smanjuju troškove reklamiranja. Reklama je ukinuta samo njima a mesečna vrednost reklamiranja je iznosila 5000,00 RSD, nešto više od 40 evra!

Da je u Kruševcu oglašavanje pod najprimenjivijim oblicima pritiska potvrđuje i urednica njihovog nedeljnika koja kaže: „Imali smo dugogodišnje ugovore sa nekim javnim preduzećima i privatnicima. U jednom trenutku, kao po komandi, svi su nam se javili sa obaveštenjem da ne mogu više da se oglašavaju. Ono što primećujemo je da su ti oglašivači bliski vlasti i dalje se oglašavaju na drugim medijima počev od lokalnih televizija do outdoora, a mi se jedva izborimo za koju čestitku pred velike praznike.”

Interesantan je i slučaj „Glasa Podrinja” iz Šapca. U ovom listu postojala je tradicija da se objavljuju potrebe za radnicima i te informacije su dobijali od Nacionalne službe za zapošljavanje. S početka je to bila komercijalna usluga, ali nakon kratkog prestanka objavljivanja postigli su dogovor da se to i dalje čini, ali besplatno. U listu su smatrali da je to šansa da se poveća čitanost, da je to informacija od javnog značaja za građane i da od toga svi imaju koristi. Međutim, nakon tri objave dobili su dopis od Ministarstva za rad, zapošljavanje boračka i socijalna pitanja da oni nisu zainteresovani za saradnju.

Problem ne predstavljaju samo državna preduzeća kao oglašivači, već i privatnici koji su su članovi, simpatizeri ili se boje vladajuće strukture na lokalnu. Primer lokalnog kragujevačkog nedeljnika najbolje ilustruje:

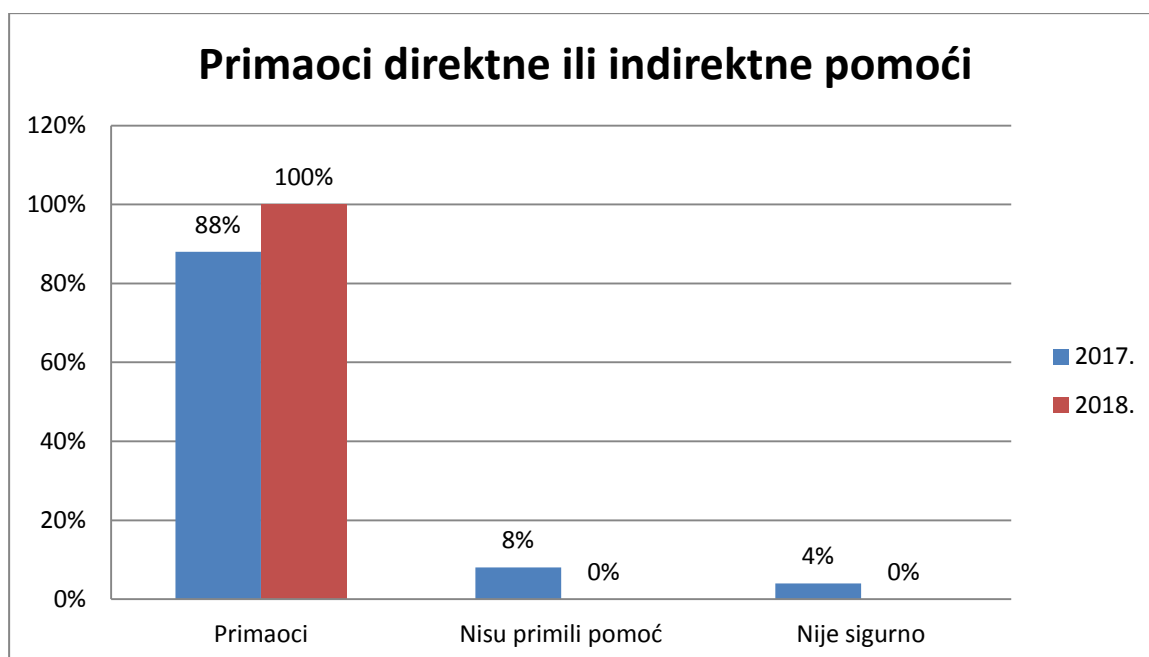
„Problem smo imali i kada su u pitanju oglašivači i njihovo odbijanje da se reklamiraju u našim novinama, zbog činjenice da su tekstovi koje objavljujemo kritički. Naime, sa firmom „Svislajon” smo već imali dogovorenu saradnju. Međutim, nakon što smo im uz ponudu poslali i primerak novina, rečeno nam je da sa nama ipak ne žele da sarađuju je, kako su naveli, „krckamo vlast”.”

Čak i kada nema političkog dirigovanja na medijskom tržištu na lokalnu medije očekuju teškoće koje ugrožavaju njihovu samoodrživost. „U posmatranom periodu dešavalo nam se da su Ugovori o oglašavanju otkazani i da nas oglašivači upućuju na marketinške agencije ukoliko želimo da sa njima i dalje sarađujemo. U pitanju su veći oglašivači kod kojih je došlo do promene vlasničke strukture. U ovom trenutku oglašivača gotovo i da nemamo”.- kaže urednica „Bečejskog mozaika”.

I u slučajevima kada se dodele sredstva za sufinansiranje sadržaja za potrebe građana nalazi se način da se vrši pritisak na medije. Tokom 2017. godine neke od lokalnih uprava nisu isplaćivale ugovorne obaveze ili su to činile kao u Bečeju u ratama. To je dodatno otežavalo funkcionisanje lokalnih medija.

I banke, bez političkog upliva, u dobroj meri vrše pritisak na medije. Posebno kada je u pitanju odobravanje kredita. Traže im dodatnu dokumentaciju, dodatne garante, nalaze zamerke po svim osnovama i na kraju priznaju da su mediji rizična grupa i da ne žele da nam daju kredite.

Kao vid pritiska i finansijske diskriminacije, neki od lokalnih medija prepoznaju i strane donatore jer osećaju da su im određeni finansijski izvori nedostupni jer su mali.

Infografik 8: Procenat medija koji su u svom poslovanju u 2018. godini ostvarili prihode iz budžeta

Na pitanje koje je upućeno primaocima državne pomoći da li su ih davaoci pomoći tretirali kao da im duguju neku uslugu polovina je odgovorila potvrdno.

Ostali oblici pritiska

U ostale oblike pritiska ubrajamo sve one koje nemaju direktne veze sa finansijama ali se svakako mogu ubrojati u administrativne pritiske. Tu ubrajamo aktuelne sudske procese, potom pretnje tužbama, pritisak na uređivačku politiku da se komercijalni sadržaj plasira kao uređivački.

Tokom 2018. godine protiv članica PU „Lokal pres” vođeno je 15 sudskih procesa. U Kuli su predstavnici lokalne samouprave pretili tužbom lokalnom online mediju zbog objavljivanja protokolarnih fotografija preuzetih sa opštinskog sajta. Do stvarne tužbe nije došlo, već je namera bila da se zastraši medij. Sistem pretnje pokazao se i na sudskom slučaju koji je vođen u Osnovnom sudu u Prokuplju (septembar 2018.) Visoki funkcioner SNS i narodni poslanik iz Prokuplja Darko Laketić podneo je tužbu radi naknade štete protiv „Južnih vesti”, urednika Predraga Blagojevića i Ljubiše Mitića novinara zbog teksta koji je objavljen u ovom mediju.

Predmet tužbe bio je istraživački tekst objavljen u „Južnim vestima” 16. Avgusta 2018.- „Parama Prokupčana asfaltiran put u vlasništvu žene narodnog poslanika koji vodi do njihove kuće”.³ Sporni deo odnosio se na link u tekstu koji stoji na delu rečenice „...iako on sa porodicom već nekoliko godina živi u Beogradu gde ima i dva stana”. Ovaj link vodi na istraživački tekst koji je objavljen 24.5.2018. godine takođe, u „Južnim vestima” pod nazivom „Poslanik iz Prokuplja naplaćivao putne troškove iako u Beogradu ima posao i dva stana”.⁴ Razlog za tužbu je bio što poslanik više nema dva stana jer je u međuvremenu od maja do avgusta preveo jedan od ta dva stana na ženu pa smatra da je link sporan jer sadrži neistinitu informaciju.

Na intervenciju advokata PU „Lokal pres” da se pre svega reši pitanje mesne i stvarne nadležnosti ovog suda za postupanje Osnovni sud u Prokuplju je u oktobru 2018. godine doneo rešenje kojim se oglašava nenadležnim. Nakon toga tužilac je povukao tužbu.

Ono što je karakteristično za 2018. godinu su verbalne pretnje novinarima i članovima njihovih porodica kao i uznemiravanja novinarki od strane NN lica. Interesantno je da se tokom 2017, i 2018. godine izneta uznemiravanja odnosila uglavnom na žene. Bilo je dobronamernih sugestija upućenih članovima porodice tipa: „da sam na mestu tvoje mame razmislilo bih da li da te pustam samu”, potom insinucije da bi članovi porodice koji su u zaposleni u javnim preduzećima mogli da ostanu bez posla. Pred njima se redovno komentarišu sporni tekstovi, sugeriše im se da njihovi najbliži „ne talasaju...”

U dva specifična slučaja uznemiravanja od strane NN lica policija i tužilaštvo u tim lokalnim sredinama nisu učinili ništa da bi otkrili počinitelje ni zaštitili, u oba slučaja novinarke.

³ <https://www.juznevesti.com/Istrazujemo/Parama-Prokupcana-asfaltiran-put-u-vlasnistvu-zene-narodnog-poslanika-koji-vodi-do-njihove-kuce.sr.html>

⁴ <https://www.juznevesti.com/Istrazujemo/Poslanik-iz-Prokuplja-naplacivao-putne-troskove-iako-u-Beogradu-ima-posao-i-2-stana.sr.html>

Urednica online medija „Jugpress” i novinarka „Nove naše reči” iz Leskovca objašnjava svoje iskustvo: „U aprilu 2018. sam nakon jednog okruglog stola u Vranju dobila uznemiravajuću SMS poruku u kojoj se kaže da bi takve kao što misle kao ja trebalo najsurovije progoniti. Poruka je došla sa vidljivog broja telefona. Prijavila sam policiji, početkom juna sam dala izjavu Tužilaštvu, i do kraja avgusta se ništa nije dogodilo. Kako sam saznala Policija je tek krajem avgusta tražila listing poziva uz komentare da ne znaju da li će ga uopšte dobiti jer je dosta vremena prošlo. Pri tome, imali su nalog da ovaj slučaj rade po hitnom postupku. U toku saslušanja pitali su me na koga sumnjam i onako uzgred prokomentarisali kad sam već imala broj što sama nisam zvala da proverim ko je tu SMS poruku poslao.”

Drugi slučaj uznemiravanja će na zahtev sagovornice ostati anoniman jer živi u maloj sredini i ne želi da članove svoje porodice izlaže dodatnim strahovima i stresovima. Duži vremenski period novinarka je dobijala uporne pozive od NN lica muškog roda sa telefonskih govornica u Beogradu i Nišu sa komentarima da prati njen rad, da joj se divi, da čita njene tekstova iznoseći da je upoznat čak i sa nekim činjenicama iz njenog života. Novinarka je čak i snimila neke od tih poziva, upozorila NN osobu da će se obratiti Policiji. Sve sprovedene aktivnosti u Policiji su se svele na saslušanje lica koje je prijavilo uznemiravanje, pitanje da li ona na nekog sumnja, podneta je krivična prijava protiv NN lica, kontaktiran predstavnik Tužilaštva u Komisiji za bezbednost novinara. Policija iz te lokalne sredine je priznala da nije tehnički opremljena da reaguje u takvim slučajevima i na tome se stalo. Novinarka i dalje trpi uznemiravanja, pri čemu joj je krajem 2018. godine jasno poručeno „...znam gde živiš... i navedena adresa...”

Epilog oba ova slučaja su vrlo negativni stavovi obe novinarke prema Policiji i njihovim, kako navode, „nečinjenjima” u ovim slučajevima jer nisu uočele ni najmanju nameru da im pomognu, već su ih takvim stavom još više izložili proganjanjima.

Povod, uzroci i posledice pritisaka na lokalne medije

Intervjuisani urednici članica PU „Lokal pres” kao povod pritisaka koji se na njih primenjuju navode: političko dirigovanje od strane vladajuće stranke sa željom da utiču na uređivačku politiku i ugase nepoželjni medij jer „svaku informaciju koja ne predstavlja hvalospev, doživljavaju kao napad”.

Uzrok, pored namere da se ostvari uticaj na uređivačku politiku, vide i u neznanju kadrova uposlenih u lokalnim upravama koji tumače određene zakonske odredbe na sebi razumljiv način, potom njihova zatvorenost za bilo kakvo proširivanje znanja i primenu nove prakse. Kao uzrok ispitanici su prepoznali nameru da se odugovlačenjem odgovora na postavljena pitanja vrši kontrola informacija i na taj način ugrozi ideja za bilo kakav istraživački rad novinara na lokalnu.

Posledice se odnose pre svega na nivo profesionalnog kvaliteta informisanja. Građani su ti koji ne mogu da dobiju pravovremenu informaciju, novinari su u dodatnom stresu i pod pritiskom jer do informacije ne mogu da dođu. To utiče na smanjenu motivisanost lokalnih novinara u lokalnim medijima i na povećanje autocenzure. Sagledavaju se posledice i u finansijski slabijem medijskom tržištu na lokalnu posebno kroz smanjenje novca za projektno

sufinansiranje medijskih sadržaja za potrebe informisanja građana, otkazivanje ugovora za jedinim solventnim „oglašivačima” na lokalnu – javnim i državnim preduzećima.

ZAKLJUČCI:

- Politički pritisak nesporno predstavlja najveći pritisak na lokalne medije bilo da se direktno iskazuje ili indirektno kroz vidove finansijskog pritiska. Ova vrsta pritiska je dugogodšnja i nepromenljiva uprkos donošenju izmena i dopuna zakona koji su na posredan ili neposredan način vezani za informisanje u skladu sa zahtevima EU.
- Poseban rizik za kvalitet informisanja građana u lokalnim sredinama predstavlja trend rasta pritiska tokom 2017. i 2018. godine koji su vezani za sam proces pribavljanja informacija /dostupnost, neravnopravan tretman pri dobijanju informacija, ne pozivanje na događaje, sprečavanje novinara da im prisustvuju, pritisak u otkivanju izvora informacija/ a tiču se obavljanja delatnosti informisanja.
- Političko “dirigovanje” i dozirano plasiranje informacija od javnog značaja pretilo da uspostavi potpunu kontrolu informisanosti na lokalnu što predstavlja veliku opasnost po demokratski proces u malim lokalnim zajednicama.
- Upozoravajuća je činjenica da su lokalne uprave i javna preduzeća postala preovlađujući izvor pritiska na lokalne medije za razliku od pre par godina kada nisu bili u toj meri dominantni. Ukoliko imamo u vidu da su oni i značajni izvor informacija od javnog značaja za građane na lokalnu problem postaje daleko složeniji i pretilo da se direktno odrazi na kvalitet informisanja građana sa jedne i na opstanak medija na lokalnu sa druge strane.
- Isticanjem uskraćivanja lokalnih izvora za sufinansiranje sadržaja za informisanje građana kroz neraspisivanje ili neadekvatno sprovođenje konkursa kao vid pritiska, potom nedovoljnost visine tih izvora, lokalni mediji su pokazali svoju tržišnu neodrživost i potrebu da budu finansijski podržani, pre svega, od strane lokalnih budžeta.
- Sredstva namenjena informisanju građana, sve češće lokalne samouprave koriste kao način za uslovljavanje medija za saradnju pod uslovima koje one diktiraju. Sa druge strane, visok stepen upućenosti lokalnih medija upravo na budžetska sredstva kao jedino dostupna na malim lokalnim tržištima predstavlja dodatni rizik koji za posledicu ima smanjenje motivisanosti lokalnih novinara da se bave istraživačkim temama i povećanje stepena autocenzure.
- Izbor članova komisija koji ne opravdavaju zvanje medijski stručnjak je jedan od najvećih prepoznatih problema projektnog sufinansiranja koje lokalni mediji doživljavaju kao pritisak, ukazuje na nedostatak poštovanja i urušavanje profesionalnih standarda i normi od strane samih novinara i ostalih medijskih uposlenika u okviru profesije.
- Intenziviranje postojećih i razvijanje novih modela usmeravanja finansijskih sredstava u odabrane politički prihvatljive medije kroz javne nabavke i ostala davanja pretilo da obesmisle proces projektnog sufinansiranja.

PREPORUKE:

- Izmenama i dopunama Zakona o javnom informisanju i medijima obezbediti obavezu raspisivanja konkursa za sufinansiranje sadržaja namenjenih informisanju građana i sankcije za njeno nepoštovanje.
- Obezbediti veću međuresornu saradnju nadležnih ministarstava, kroz formiranje radne grupe koja će raditi na usaglašavanju Zakona o javnom informisanju i medijima, Zakona o javnim nabavkama i Zakona o lokalnoj samoupravi.
- Ministarstvo kulture i informisanja, kao resorno ministarstvo, kroz jasno definisan pravilnik o raspodeli sredstava za sufinansiranje projekata trebalo bi da preciznije obuhvati i definiše određena pitanja koja su vezana za sprovođenje projektnog sufinansiranja.
- Neophodno je novo umrežavanje medijskih i novinarskih udruženja radi stvaranja neformalnih platformi koje bi zagovarale zajedničke interese pred državnim organima.
- Medijske organizacije se moraju permanentno baviti jačanjem kapaciteta zagovaranja.
- Kroz programske aktivnosti udruženja potrebno je obezbediti kvalitetnu pravnu pomoć za potrebe, pre svega, lokalnih medija i novinara što će doprineti većoj sigurnosti i motivisanosti za kvalitetnije obavljanje poslova.
- Uspostaviti sistem aktivnog i angažovanog delovanja udruženja na sve vrste iskazanih pritisaka prema lokalnim medijima, kroz obraćanje kako široj javnosti, tako i direktno lokalnim organima i izvorima pritiska kroz saopštenja, reagovanja, zahteve za preispitivanjem stavova, pozive na razgovore i debate.
- Kontinuirano praćenje svih vrsta i oblika pritisaka na lokalne medije, od strane udruženja, stvaranje baze pritisaka i obezbedjenje njihove veće vidljivosti pred lokalnim i međunarodnim organizacijama radi podizanja informisanosti o ovom problemu.
- Sprovoditi stalnu edukaciju novinara i urednika lokalnih medija na temu profesionalnih standarda, dostupnosti informacija, korišćenja dostupnih baza podataka što će doprineti da se umanjí negativan uticaj censure i autocenzure.
- Udruženja bi trebalo da se permanentno zalažu za formiranje liste stručnih i profesionalnih evaluatora koja će se koristiti kao baza za delegiranje predstavnika u komisijama za raspodelu sredstava na lokalnu. U isto vreme moraju prihvatiti obavezu da putem kontinuiranih edukacija osnažuju kandidate za medijske stručnjake.
- Ustanoviti poseban konkurs od strane Ministarstva kulture i informisanja za projekte koji se tiču evaluacije proizvedenih medijskih sadržaja koji su finansirani kroz projektno sufinansiranje na koji bi se prijavljivale zainteresovane OCD organizacije.
- Posebno je važno kontinuirano sprovođenje monitoringa lokalnih uprava po osnovu raspisivanja konkursa za sufinansiranje medijskog sadržaja namenjenog informisanju građana za implementaciju Zakona o javnom informisanju i medijima.
- Osnaživanje lokalnih medija u delu sticanja znanja i veština iz komercijalnih aktivnosti kroz edukacione radionice, podsticanje formiranja marketinških službi doprineće većem stepenu održivosti lokalnih medija.